

ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ NA ZAČÁTKU 21. STOLETÍ

Při transformaci české ekonomiky po roce 1989 a opuštění principu centrálního direktivního plánování a nahrazení systémem tržní ekonomiky jsme se naštěstí nedopustili dogmatického řešení eliminace ekonomického plánování vůbec. Tím bychom se byli dostali do extrémní situace neexistence jakýchkoli koncepčních úvah o žádoucím zaměření a vývoji naší ekonomiky nejen v rámci republiky, ale dokonce i ve vztahu k ostatní Evropě. Díky tomu se zachovalo jako významný prvek budoucích koncepčních prací na rozvoji polistopadové společnosti i územní, resp. prostorové plánování. Je to v souladu s jeho existencí ve všech evropských zemích i ve většině vyspělých zemích světa.

O významu územního, resp. prostorového plánování svědčí jeho respektování jako výchozí základny pro realizaci státní sociálně ekonomické doktríny nejen v současnosti, ale také v různě vzdálených časových horizontech budoucnosti v různých zemích. Platí to jak v zemích Evropské unie, tak v zemích

nečlenských. Pro země střední a východní Evropy platí, že územní plánování zde musí částečně změnit své úkoly, svou orientaci a také metody, které by reflektovaly změněné podmínky politické, ekonomické i sociální. Míjí se tím odklon od direktivní podoby doporučení plánovacích orgánů na nejvyšší úrovni a přesun na nižší územně správní orgány, na nové politicko administrativní orgány, v našich poměrech přesun těžiště územně plánovacích prací z vlády a ministerstev na nové územní správní celky krajů. Ústředním orgánům mají zůstat v oblasti územního - a ovšem i ostatního plánování - především koncepční práce, nazvané také „víze rozvoje české společnosti do roku 2015“.

Novou orientaci hledají ovšem i západoevropské orgány územního plánování. Např. ve Švýcarsku bylo v lednu 2000 zřízeno nové Ministerstvo životního prostředí, dopravy, energií a spojů, pověřené územním plánováním místo dosavadních územně plánovacích orgánů, jejichž počátky spadaly až do šedesátých a sed-

mdesátých let. Nový plánovací orgán má do svých dokumentů a návrhů promítat novou koncepci územního plánování, vyplývající z globalizace a evropizace kontinentální politiky, její ekonomiky a sociálních vazeb mezi evropskými státy. K největším změnám bude docházet zřejmě v souvislosti s růstem dopravy všech systémů. Plánování je nadále chápáno jako politická veřejnoprávní aktivita, která však musí respektovat nejen ústřední, ale také místní požadavky. Švýcarské zkušenosti ukazují, že nelze nerespektovat výsledky, resp. důsledky dřívějšího územního plánování. Je možno a nutno na ně navazovat. Zvláště se poukazuje (**prof. Dr. M. Lendi, Curych**) na nutnost respektovat demografický vývoj v zemi, rostoucí nároky na bydlení, na dopravní systémy včetně parkovišť, rekreační plochy atd. Kromě kvantitativních požadavků nového plánování nabývají pro příští století na významu požadavky kvalitativního rázu. Nejde jen o doceňování ekologických požadavků, ale přímo o jednotlivá konkrétní řešení územního plánování ve vztahu k přírodě, životnímu

prostředí a lidem. V tomto směru roste význam **komunálního územního plánování** jako důležitý faktor v životě společnosti. V té souvislosti se ve Švýcarsku přičítá velký význam fungování Rady pro územní uspořádání, zřízené v roce 1997. Ta má mj. za úkol koordinovat právní normy v oblasti plánování s mezinárodními prameny. Jde hlavně o program EUREK a „transevropské sítě“, včetně přeshraniční spolupráce.

Tradičně se úkoly územního a prostorového plánování podrobně zabývají odborné instituce Spolkové republiky Německo, především hannoverská Akademie für Raumforschung und Landesplanung, jejíž 1. číslo ročníku 2000 přináší řadu příspěvků na téma územního plánování v příštím století. Logicky se vychází z toho, že změny v územním a prostorovém plánování z hlediska předmětného i organizačně hierarchického, jako důsledku decentralizace pravomocí, musí být provázeny i revizí podmínek. Za jednu z nich se považuje reorganizace vzdělávání územních plánovačů, dále zvýšení provázanosti různých vědních disciplín, účastných na územním plánování (geografové, urbanisté, územní plánovači, ekonomové, sociologové, demografové aj.), nové vymezení okruhů územního plánování apod. Studium by mělo být zaměřeno jak na teoretické otázky, tak otázky praktické, např. simulace teoretických řešení, řešení otázek „všedního dne“, získávání praxe v podnicích (např. v Německu v územních **Svazech**), získávání zkušeností zahraničními stážemi, praxemi v orgánech Evropské unie a podobných orgánech.

V návaznosti na Světovou výstavu EXPO 2000 V Hannoveru se 5. - 8. června 2000 konala v sídle výstavy Mezinárodní konference o budoucnosti a rozvoji venkovských území „**Rural 21**“. Německý program vychází z koncepce „posílit venkovský prostor jeho udržitelným vývojem, posílit v něm únosné struktury, udržet tam pracovní místa a školy, posílit konkurenceschopnost zemědělství a lesnictví jakož i ekonomické, bytové a rekreační funkce venkova. Jsou to cíle i v mezinárodních měřítcích. Slovo mají politici, ekonomové, vědci a administrativa, ale i další organizace.“

Hannoverská univerzita pořádá již čtyři roky vzdělávací kurzy související

s územním plánováním. Poslední se koná na téma „Moderování územního a environmentálního plánování 2000/2001“ za účasti odborníků z Německa a několika hostů ze západní Evropy. Zahrnuje 240 přednáškových hodin ze všech oblastí územního plánování. Podobné akce organizuje také Karl-Franzens-Universität ve Štýrském Hradci. V září 2000 se zde konal seminář „Regionální politika v Evropě“ a „Výuka kooperace a zprostředkování ve 21. století“. Šlo o výměnu zkušeností odborníků ze zemí Evropské unie, výměnu informací se zaměřením na ekonomii, ekologii a společnost. Jiné téma, o němž má být rovněž ve Štýrském Hradci jednáno koncem září 2000, je věnováno „Příležitostem regionů ve 21. století“. Jak je zřejmé, témata zaměřená na příští století nejsou patrně pouhými slogany územního plánování, ale jde o témata vysoce politická, jak to vyplývá z významu územní problematiky v konceptu celkové politiky jednotlivých zemí Evropy i Evropské unie jako jejich společného orgánu.

V rámci disciplíny územního a prostorového plánování existují další témata, považovaná za důležitá. Jedním z nich je např. „Etická odpovědnost v územním plánování“. Tématem se z podnětu **prof. Dr. M. Lendiho** zabývalo zasedání pracovní skupiny ARL v září 1999. Územní plánování má nejen svou technickou a administrativní stránku, ale může mít i některé sociálně nepříznivé dopady na širší nebo užší okruh společnosti. Nejde např. jen o dopady ekologické v širším smyslu, ale i medicínské v užších souvislostech. To vede k tomu, aby se územně plánovací orgány zabývaly i touto problematikou.

Z důvodu dosavadní absence orgánu, který by se zabýval životním stylem, sociálními souvislostmi a sídelními strukturami, byl v lednu 2000 zřízen v ARL nový pracovní tým, který by se měl uveřejňovat otázkami, jako dosud opomíjenými, podrobně zabývat. Prací se účastní hlavně němečtí a rakouští odborníci. Podrobnější informace lze najít v č. 1/2000 **Nachrichten ARL**. Příštími tématy jsou sociální nerovnost a segregace, rozvoj měst, plánování a teorie prostoru a konečně „Čas a prostor“.

Jakýmsi shrnutím poznatků o územním plánování v zemích střední a východní Evropy je materiál ARL (Arbeitsmaterial Nr. 253, Hannover 1999, 266 s ISBN

3-88838-653-5), zahrnující poznatky z Bavorska, Saska, Česka, Slovenska, Rakouska, Maďarska a Slovinska, zaměřené na územní rozdíly mezi administrativně územními jednotkami v uvedených zemích, především mezi městskými a venkovskými oblastmi. Za Českou republiku napsali příspěvky **A. Andrle, J. Folprecht a K. Maier**, za Slovenskou republiku **V. Hrdina, M. Buček, M. Rajčák a M. Finka**. Díky jednotné osnově, jednotně zpracovaným tabulkám a unifikované kvalitní grafické a kartografické úpravě, jde o úspěšnou prezentaci uvedených problematiky.

Počátkem července 2000 se konalo z podnětu Humboldtovy Univerzity v Berlíně Mezinárodní sympozium o zemědělské a zahradní kultuře ve městech a její provázanosti s územním plánováním. Navazuje se tak na starší koncepce fungování zeleně ve městech, včetně koncepce „zahradních měst“. Referát v **Newsletter European Network for Housing Research 4/1999** podtrhuje význam zeleně v moderních městech nejen z hlediska estetického, ale také ekologického a nakonec i nutričního, pokud zelen znamená i užitkové zahrady, které lze zakládat ve městech nejen na koncentrovaných plochách. K problematice územního plánování lze citovat i další prameny jako např. příspěvek **Parr, J. B.** (1999): Growth-Pole Strategies in Regional Economic Planning v *Urban Studies*, Vol. 36, No. 8, 1247-1268 nebo **Parr, J. B. a Swales, J. K.** (1999): Aspects of Competition in a Spatial Context v *Journal of Regional Science*, Vol. 39, 233-234.

Územní plánování se v etapě transformace z centrálního plánování na regionální a místní (komunální) plánování vyvíjí nejen s kompetenční problematikou včetně změn metodických, vyplývajících z decentralizace řízení, ale také s hledáním nové náplně a s problémy psychosociálními, včetně problémů etických. Svědčí to o odpovědném přístupu nositelů úkolů územního plánování k novým sociálně ekonomickým skutečnostem.

Alois Andrle